

Неганов Віктор Вадимович,
старший науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем протидії злочинності
ННІ № 1 Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПЕРШИХ РОКІВ ДІЯЛЬНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ Й ПОЛЬЩІ (НА ПРИКЛАДІ НАБУ ТА СВА)

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. НАБУ утворюється Президентом України. Відповідно до ст. 16 цього Закону до обов'язків НАБУ, зокрема, входить: здійснення оперативно-розшукової діяльності; досудове розслідування; розшук та арешту коштів та іншого майна, яке може бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації; співпраця на умовах конфіденційності з особами, які повідомляють про корупційні правопорушення; інформування суспільства про результати його роботи; міжнародне співробітництво [1]. Пункт 5 статті 216 КПК України визначає підслідність у кримінальних правопорушеннях, які розслідуються детективами НАБУ.

На нашу думку, головною вадою Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» є його невідповідність ст. 106 Конституції України в частині утворення НАБУ. Призначення та звільнення з посади директора НАБУ на підставі рішення конкурсної комісії не віднесено до повноважень Президента України, відповідно до приписів ст. 106 Конституція України [2]. Однак ст. 6, 7 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», всупереч ст. 106 Конституції такі повноваження Президенту були надані. Попри це, у 2015 році Указами Президента України було створено НАБУ та призначено А.Ситника його директором.

Таким чином, з початком діяльності НАБУ, який відбувся, на нашу думку, з порушенням положень Конституції України, виникли обґрунтовані сумніви щодо подальшої інституційної незалежності цього органу від інших органів державної влади, зокрема Президента України. Разом з тим, незалежність та автономність, свобода від неправомірного впливу на антикорупційні органи є принципами, що визначені Резолюцією (97)24 [3]. Згодом сумніви української громадськості щодо незалежності НАБУ від Президента України отримали підтвердження, коли Радіо Свобода повідомило про факт нічної неформальної зустрічі директора НАБУ Ситника з Президентом Порошенком у приватній резиденції останнього [4]. Окрім цього,

журналіст Володимир Бойко у своїй публікації на підставі документів з реєстру прав на нерухоме майно навів дані про те, що у 2010 році начальник відділу прокуратури А.Ситник отримав від місцевого благодійного фонду двокімнатну квартиру у передмісті Києва як подарунок. За даними журналіста, кошти на придбання цієї квартири до благодійного фонду надійшли від компанії однієї з підозрюваних осіб у кримінальній справі, яку на той момент розслідував місцевий орган прокуратури на чолі із Ситником [5].

За статданими ГПУ за 2018 рік, лише у 9 кримінальних провадженнях (7%) із 132 розслідуваних НАБУ обвинувальні акти щодо підозрюваних осіб направлено до суду за категорією корупційних злочинів передбачених ст. 368–369 ККУ. Більше ніж половина, а саме 56 кримінальних проваджень цієї категорії злочинів було закрито постановами детективів НАБУ за п. 1,2 ч. 1 ст. 284 КПК [6]. При чисельності співробітників НАБУ в 700 осіб за 6 місяців 2018 року НАБУ направило до суду обвинувальні акти щодо лише 2 осіб, які обіймають посади державної служби категорії «А» [7].

Зазначені показники результативності НАБУ та САП відповідно рейтингу СРІ не відповідають реальному рівню корупції в Україні й можуть свідчити про неякісний рівень виконання завдань кримінального провадження під час досудового розслідування детективами НАБУ.

У 2006 році Сейм (Польський парламент) ухвалив Закон «Про Центральне Антикорупційне Бюро», який передбачав створення незалежного спеціалізованого антикорупційного органу – Центрального Антикорупційного Бюро (СВА). Положеннями ст. 2 цього Закону до завдань СВА віднесено, зокрема:

- розпізнавання, попередження та розкриття кримінальних правопорушень корупційної направленості;
- розкриття та недопущення недотримання положень законодавства щодо обмежень ведення підприємницької діяльності особами, які виконують функції держави;
- розкриття випадків недотримання визначених законодавством процедур прийняття та виконання рішень у сфері: приватизації та комерціалізації, фінансового забезпечення, укладання державних контрактів;
- перевірка точності та правдивості декларацій про майновий стан або декларацій про здійснення підприємницької діяльності особами, які виконують функції держави [8].

Як і у випадку створення НАБУ в Україні, під час створення СВА у громадськості, юристів та політиків виникли обґрунтовані сумніви щодо відповідності положень Закону «Про Центральне Антикорупційне Бюро» положенням Конституції Польщі. Але у випадку з СВА ці питання стосувалися не порядку призначення керівника органу, а юридичного визначення поняття корупції та принципів збору персональних даних під час здійснення контрольної

діяльності. У 2009 році Конституційний суд Польщі визнав неконституційним відповідні положення Закону, що не відповідають Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [9].

У 2016 році із 62 розслідуваних СВА кримінальних справ у 32 (52 %) матеріали з обвинувальними висновками були передані до суду [10, с. 18], що свідчить про більш ефективну роботу цього органу у порівнянні з відповідним показником НАБУ (7 %). Водночас мали місце критичні публікації щодо окремих фактів бездіяльності керівників СВА за останні роки. Зокрема, офіцер польської військової контррозвідки Ярослав Пецонка звинуватив колишнього главу СВА Маріуша Камінського у відсутності реакції на його особисті повідомлення про факти впливу агента російської розвідки на керівника відділу СВА у Гданську.

Отже, на прикладі діяльності НАБУ та СВА доходимо висновку про важливість незалежності від зовнішнього політичного, будь-якого іншого впливу, ефективного використання на практиці відповідних повноважень, наданих національним законодавством спеціалізованим антикорупційним органам, та наявність ефективної співпраці між цими органами.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про Національне антикорупційне бюро України”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>
2. Конституція України.
3. Резолюція (97)24 КМ Ради Європи Про 20 принципів боротьби з корупцією. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_845
4. «Схеми» зафільмували нічну зустріч Ситника вдома у президента Порошенка. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-schemes/29359771.html>
5. Квартирне питання Артема Ситника. В.Бойко. URL: <https://ord-ua.com/2018/04/13/kvartirne-pitannya-artema-sitnika/>
6. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2018 року. ОГП. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820&c=edit&c=fo
7. Звіт 1 півріччя 2018 року. НАБУ. URL: https://nabu.gov.ua/sites/default/files/reports/zvit_10.08.2018_sayt.pdf
8. «On the Central Anti-corruption Bureau» Act 2006 (Pol). URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20061040708>
9. Рішення Конституційного Суду Польщі Ref. K 54/07 (June 23, 2009).
10. Map of corruption. CBA. URL: <https://cba.gov.pl/ftp/pdf/Mapa%20korupcji%202016.pdf>